

5. Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание / Под редакцией И. А. Стернина. – Воронежский государственный университет, 2001. – 182 с.
6. Прохоров Ю. Е. К проблеме «концепта» и «концептосферы» / Ю.Е. Прохоров // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей / Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : МАКС Пресс, 2005. Вып. 30. – 260 с.
7. Potapenko S.I. Introducing Cognitive Linguistics: [manual for students] / S.I. Potapenko. – Nizhyn: Nizhyn University Publishing House, 2013. – 140 p.
8. Süskind Patrick. Das Parfum. Die Geschichte eines Mörders / Süskind Patrik. – Zürich : Diogenes Verlag AG, 1985. – 306 S.

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Лепухова Н.І.

ФОНОГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ В ЙОГО ПЕРЕКЛАДАХ

Ірина Миколаївна Литвин

канд. філол. наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу
Черкаський національний ун-т ім. Б.Хмельницького, Україна

Перед перекладачем поетичного тексту стоїть завдання передати індивідуальний стиль автора оригіналу, авторську естетику, яка виявляється як в ідейно-художньому задумі, так і у виборі засобів для його втілення (див. роботи А. Фьодорова, І. Алексєєвої, В. С. Віноградова, Т. Казакової, В. Коптілова, О. Петрової, В. Сдобнікова й ін.). «Від того, в якій формі матеріалізується зміст, залежить естетична цінність твору та рівень емоційно-експресивного впливу на читача», – підкреслює В. С. Віноградов [1, с. 17].

Передача в перекладі фонографічних засобів, які слугують створенню образності оригінального поетичного тексту, є одним із важливих і складних завдань перекладача такого твору. До фонографічних засобів поетичного тексту відносимо:

- ритм;
- розмір (або метр);
- риму;
- фонетико-сміслові фігури (звукопис):
 - асонанс,
 - алітерацію,
 - співзвучність;
- фонетичний каламбур;
- графіко-сміслові фігури:
 - знаки питання, оклику; лапки, три крапки тощо як засоби виразності;
 - велику літеру в загальних іменниках,
 - дефісацію – дефісне написання слова як засіб увиразнення;
- графіку віршів (структуру: розміщення рядків, строф, слів тощо).

Л. Якимчук зазначає, що особливістю поезії, на відміну від прози, є чітка ритмічність її малюнка... перекладач поетичних творів має «створити своєю мовою твір, який носії цієї мови сприйняли б як поетичний, при цьому будучи обмеженим розміром, римою, кількістю складів і строф» [5, с. 90]. У поетичних творах важливу роль відіграє їхня форма, проте у процесі перекладу повна передача і змісту, і формальних характеристик твору часто спричиняє труднощі. Тому, як зауважує О. Селіванова, у поетичних перекладах припустимою є «зміна ритміко-мелодійної структури вірша, що зумовлює модифікацію концептуального плану тексту» [4, с. 459].

У цій розвідці проілюструємо передачу фонографічних засобів поеми М. Лермонтова «Демон» (ритму; метру, рими; а також фонетико-сміслових фігур (асонансу, алітерації) в її українських перекладах, виконаних талановитими поетами В. Сосюрою та М. Драй-Хмарою [див. також : 3, с. 91].

Поема М. Лермонтова «Демон» написана чотирьохстопним ямбом – ритмічний акцент припадає на парні (сильні) склади, проте часто трапляються пропуски метричних наголосів (пірихії), які урізноманітнюють віршову ритмомелодику твору:

*И перед ним иной картины
Красы живые расцвели:
Роскошной Грузии долины
Ковром раскинулись вдали;
Счастливый, пышный край земли!*

В. Сосюра в українському перекладі поеми зберігає чотирьохстопний ямб оригіналу та пропуски метричних наголосів:

*І перед ним нові картини
З'явилися в ясній імлі:
Роскішна Грузія долини
Прослала килимом вдалі...
Щасливий, пишний край землі!*

Вдається передати метр оригіналу також і М. Драй-Хмарі:

*І знов розквітнули картини
краси живої перед ним;
розкішні Грузії долини
пишались килимом рясним.
Усе здавалось чарівним:*

У ліричній композиції та строфотворенні провідну роль відіграє **рима** – звукове явище, яке охоплює ритмічний акцент і наступні за ним звуки, іноді групи слів (складна рима), зрідка – цілі рядки (панторима). Рима виконує естетичну, мнемотехнічну, ритмоінтонаційну, жанрововизначальну функції, а також має смислове навантаженням, поглиблюючи зміст поетичного твору:

*И Демон видел... На мгновенье
Неизъяснимое волненье
В себе почувствовал он вдруг,
Немой души его пустыню
Наполнил благодатный звук –
И вновь постигнул он святыню
Любви, добра и красоты! (М. Лермонтов)*

Досить складне римування поеми М. Лермонтова (ААБВВВ, останній рядок має внутрішню риму з передостаннім) повторює в її українському перекладі В. Сосюра:

*И Демон бачив... Як світання,
Неясний вітер хвилювання
В собі відчув неждано він...
Його душі німу пустиню
Мов благовісний сповнив дзвін...
І осягнув він знов святиню
Добра, любові й краси!..
У цілому вдається це і М. Драй-Хмарі:
І Демон глянув... Дивування
і неказанне хвилювання
нараз відчув у серці він.
Німу душі його пустиню
наповнив благородний дзвін,
і знову він збагнув святиню
краси, любові і добра...*

М. Лермонтов часто використовує **асонанс** – повторення однакових голосних звуків у рядку або строфі, що надає мові поеми милозвучності, підсилює її музикальність:

*И над вершинами Кавказа
Изгнанник рая пролетал:
Под ним Казбек, как грань алмаза,
Снегами вечными сиял,...*

Цю фонетико-сміслову фігуру вправно відтворюють в українських перекладах поеми і М. Драй-Хмара, і В. Сосюра:

*Над верховинами Кавказу
Вигнанець раю пролітав.
Під ним Казбек, як грань алмазу,
Снігами вічними сів... (переклад В. Сосюри).*

У наведеному фрагменті переважно наголошені голосні **а** й **і**. Цей прийом, що створює особливу мелодіку звучання, також збережено перекладачем.

*І над верхів'ями Кавказу
вигнанець райський пролітав.
Під ним Казбек, як грань алмазу,
снігами вічними сів... (переклад М. Драй-Хмари).*

Фонетико-сміслову фігурою, яка характеризує вірші М. Лермонтова, є **алітерація** – стилістичний прийом, який полягає у повторенні однорідних приголосних звуків задля підвищення інтонаційної виразності вірша, для емоційного поглиблення його змістового зв'язку [1]:

*И, глубоко внизу чернея,
Как трещина, жилище змея,
Вился излучистый Дарьял.
Цей прийом у цілому зберігає в перекладі В. Сосюра:
І повен жаху для людини
Мов щілина, житло зміїне,*

Дар'ял між горами зіяв...

Український поет додає рядок *І повен жаху для людини* (вилучивши інший: *И, глубоко внизу чернея*), допомагаючи читачеві перекладу відчутти ту емоцію, яку відчуває читач першоджерела. На нашу думку, цю емоцію (відчуття страху перед стрімкою, бурхливою гірською річкою, що тече між скелями в проваллі) викликає М. Лермонтов у читача завдяки повтору шиплячих [ч], [ж], [ш] і свистячих [з], [с] приголосних, втілюючи звуковий образ річки-змії.

Порівняємо з перекладом цього фрагменту М. Драй-Хмарою:

*і десь в глибокому проваллі
чорніли хвилі на Дар'ялі,
що вився в скелях, мов удав...*

М. Драй-Хмара повністю відтворює лермонтовський зоровий образ гірської річки лексичними засобами (шляхом лексичних трансформацій: *змея // удав*, метонімічних асоціацій *глубоко внизу // в глибокому проваллі*, *чернел Дарьял // чорніли хвилі на Дар'ялі*), проте фрагмент перекладу дещо втрачає у фонетичному плані (незважаючи на цікавий асонанс звуків *о-а*, *и-і*, алітерація *в-х-хв* не настільки переконлива, як в оригіналі).

Ревучий образ іншої гірської річки Кавказу – Терек – М. Лермонтов створює, використавши ту ж фонетичну фігуру – алітерацію звуків [р], [г], що підсилюється також задньоязиковими [х], [к]:

*И Терек, прыгая, как львица
С косматой гривой на хребте,
Ревел, – ...*

Цю фонетико-сміслову фігуру зберігають і В. Сосюра, і М. Драй-Хмара в своїх українських перекладах, увиразнюючи концептуальну метафору РІЧКА-ЛЕВ:

*І Терек, буйний, як левиця,
Піднявши гриву на хребті,
Ревів –... (переклад В. Сосюри).
І Терек, рвучись, як левиця,
Стрибав, гривастий, в далині
й ревів, ... (переклад М. Драй-Хмари).*

Повторення подібних за звучанням приголосних у строфі підсилюють звукову виразність віршів як оригіналу, так і перекладів.

Будь-який переклад, а поетичний насамперед, не є точною копією оригіналу, він може лише наближатись до нього. В. С. Виноградов вказує на досить парадоксальні ознаки перекладу художнього тексту: він породжується оригіналом, а отже, залежить від нього. Але разом із тим переклад набуває певної самостійності, адже «має свого творця, свій мовний матеріал і своє життя в мовному, літературному та соціальному середовищі, що відрізняється від середовища першоджерела» [2, с. 24].

Література

1. Вікіпедія. Ел. ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
2. Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы; учебное пособие / В. С. Виноградов. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

3. Литвин І. М. Перекладознавство: навчальний посібник / І. М. Литвин. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2016 – 218 с.
4. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке / О.О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
5. Якимчук Л. Д. Динаміка зв'язності у сучасному англомовному поетичному тексті / Л. Д. Якимчук // Іноземна філологія. – Вип. 98 – Львів : Світ, 1990. – С. 85-90.

РОЗБІЖНОСТІ В ГРАФІЧНОМУ ОФОРМЛЕННІ ІСПАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ СТАТЕЙ

студентка **Марина Станіславівна Марчук**
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Окрім того, що наука та її досягнення є вселюдським надбанням, вона також є всесвітнім майданчиком для діалогу, обміну досвідом та міжнародної комунікації, яка, як відомо, не може існувати без перекладу. У зв'язку з цим, переклад наукового та академічного дискурсу набуває все більшої ваги і дедалі більше привертає увагу перекладознавців. В українському перекладознавстві темою перекладу наукового стилю цікавилися О.М. Ільченко [8], Т.В. Жук [6], Н.С. Кузьменко [9], в іспанському — О. Торрес [4], Х. Фр́анко [2]. Праці зазначених авторів присвячені типовим помилкам, що виникають при перекладі лексичних одиниць з російської або англійської мови на українську або ж з англійської на іспанську. Проте, не лише лексика може становити труднощі при перекладі текстів наукового стилю, але й розбіжності в графічному оформленні наукових статей.

Графічне оформлення статті стосується в першу чергу її структури. Українські та іспанські наукові статті мають схожий порядок структурних елементів, крім однієї важливої відмінності: основна частина тексту іспанської статті зазвичай поділяється на декілька змістовних частин або розділів, що виділені окремим абзацом, який нумерується, жирним шрифтом та великими літерами. В українських статтях натомість жирним шрифтом використовується задля виділення обов'язкових елементів вступної частини, таких як «мета», «об'єкт», «актуальність», «висновки» тощо, а також ключові слова.

Стосовно курсивного шрифту, зауважимо, що в іспанській статті курсивом, а не лапками, виділяються слова іншомовного походження (англіцизми, галіцизми, латинізми тощо), а також назви праць, книг, періодичних видань та ін: «En 1977 se publicó en Italia el libro *Come si fa una tes; di laurea*, cuya interpretación española fue inmediatamente ofrecida con el título *Cómo se hace una tesis doctoral*» [3]. Тим часом, назви глав і частин книги пишуться у лапках. Серед вимог Вищої атестаційної комісії України (далі — ВАК) до оформлення статей не знаходимо особливих вказівок стосовно застосування курсиву, однак наголошується, що «виділення тексту може бути курсивом, підкреслення не допускається» [5]. У той же час ми помітили численні підкреслення в українських статтях.